

Kontakter mellan grupper inom civilsamhällets organisationer

Susanne Wallman Lundåsen

Susanne Wallman Lundåsen, docent i statsvetenskap Ersta Sköndal Bräcke högskola/
Mittuniversitetet. E-post: susanne.wallman-lundasen@esh.se

I takt med att mångfalden i samhället ökar framställs arenor som möjliggör kontakter mellan grupper som alltmer centrala för den sociala sammanhållningen. Studien undersöker om det förekommer kontakter mellan grupper som har olika bakgrunder i olika länder inom civilsamhällets organisationer och om kontakterna samvarierar med högre tillit och tolerans till grupper som är annorlunda än den egna gruppen. Studien är baserad på en surveyundersökning riktad till 10200 personer i 36 svenska kommuner. Kontakter mellan grupper inom ramen för civilsamhället förekommer i varierande utsträckning mellan typ av organisationer och kommuner. Resultaten pekar på betydelsen av att kontakterna uppfattas som positiva för tillit och tolerans mellan grupper. Resultaten pekar i linje med tidigare studier på att yngre är mer benägna att uppfatta kontakter som positiva än äldre.

As the diversity of society increases, arenas that enable intergroup contacts are increasingly central to social cohesion. The study investigates whether there are contacts between groups that differ from each other within civil society organizations and if the contacts correlate with higher trust and tolerance toward outgroups. The study is based on a survey directed to 10200 individuals in 36 Swedish municipalities. Intergroup contacts in civil society organizations occur to varying degree. The results point to the importance of contacts being perceived as positive for trust and tolerance between groups. The results are in line with previous studies that indicate that younger respondents are more likely to perceive intergroup contacts as positive.

Inledning

Förmågan att känna tillit till andra pekas i forskningen ut som en viktig resurs för såväl individer som samhällen. Studier har visat på att samhällen där många uppger att de kan lita på andra är mer välfungerande: i genomsnitt har dessa samhällen lägre brottslighet, högre tillväxt, bättre folkhälsa och mindre korruption (Lindström 2018; Knack & Keefer 1997; Rostila 2008; Rothstein &

Uslaner 2005). Att å andra sidan leva i samhällen som präglas av misstro och otrygghet bidrar ofta till stress och sämre folkhälsa (Kawachi m.fl. 1997; Rostila 2008). Det är därför av stor betydelse att öka kunskapen om var och under vilka villkor tillit och tolerans skapas. Syftet med denna studie är att undersöka i vilken utsträckning kontakter mellan grupper med bakgrund i olika länder förekommer inom ramen för föreningslivet och om

dessa kontakter samvarierar med tillit och tolerans till andra grupper.

Från politiskt håll knyts ofta förhoppningar till att det civila samhället ska kunna fungera som en betydelsefull arena för tillitsskapande möten och möjliggöra fruktbara kontakter som kan leda till integration och främjande av tolerans mellan olika grupper i samhället. Kontakter och tolerans mellan grupper som är olika varandra blir mer centrala i tider när mångfalden i befolkningen ökar (Newton 2007). Givet att andelen utrikes födda i Sverige har stadigt ökat under de senaste decennierna blir frågan om att skapa arenor som överbryggar eventuella avstånd mellan grupper alltmer central. Stora sociala avstånd mellan olika grupper i samhället kan riskera att leda till en minskad social sammanhållning. Ett begrepp som tidigare har använts för att beskriva det kitt som håller människor samman är socialt kapital (Putnam 2000). Det ”sammanbindande sociala kapitalet” brukar särskiljas från det ”överbryggande sociala kapitalet” (Putnam 2000). I det förra fallet handlar det om nätverk inom den egna primärgruppen; i det senare om nätverk som kopplar samman individer från olika grupper. I begreppet överbryggande socialt kapital ligger ett antagande om att ökad kontakt över gruppgränser leder till mer generell tillit, det vill säga tolerans och tillit gentemot människor i allmänhet medan begreppet sammanbindande socialt kapital snarare antyder en mer inåtvänd tillit till nära och kära, det vill säga tillit till människor man redan känner (familj, släkt, den egna

etniska gruppen eller det egna religiösa samfundet) något som också kan vara förknippat med intolerans gentemot dem som inte tillhör den egna gruppen.

Studier har visat på att en betydande andel av Sveriges befolkning är engagerad i civilsamhällets organisationer genom att göra ideella insatser. Svenskarnas ideella insatser, det vill säga andelen i befolkningen som gör någon form av ideell insats, liten eller stor, för en organisation har legat relativt konstant från 1990-talets början till 2010-talet på omkring 50% av befolkningen mellan 16 och 85 år (Qvist m.fl. 2018). Civilsamhällets ideella ofta har gjort betydande insatser i Sverige och i andra länder runtom i världen när behov snabbt har uppstått under olika typer av samhälleliga kriser som t.ex. i arbetet med släckning av skogsbränder och i mottagandet av flyktingar under toppen av flyktingkrisen (Johansson m.fl. 2018; Karlsson & Wallin 2017). Civilsamhället kan därför hypotetiskt antas utgöra en viktig arena för möten och kontakter mellan olika grupper.

Civilsamhället, i denna studie operationaliserat som föreningslivet, kan betraktas både som en individuell och en kollektiv resurs. Individuell resurs så till vida att individer kan få tillgång till meningsfulla och produktiva sociala nätverk som har betydelse för exempelvis möjligheten att lyckas byta jobb (Granovetter 1977) eller för den självskattade hälsan (Lundåsen 2005). Föreningslivet blir till en kollektiv resurs när individer kopplas samman i föreningar och tanken om det gemensamma expanderar från den lilla världen (familjen, den

egna gruppen) till den stora världen (medborgarsamhället). Civilsamhällets organisationer och nätverk antas även användas som en kollektiv resurs för att lösa gemensamma problem. Civilsamhällesorganisationer kan även i olika utsträckning fungera som en arena för skapandet av social tillit och tolerans delvis eftersom civilsamhällets organisationer i idealfallet kan utgöra samhällen i miniatyr där kontakter mellan människor som är olika varandra kan ske (se Putnam 2000; Achbari, Gesthuizen & Holm 2018). Den empiriska kunskapen om i vilken utsträckning civilsamhället faktiskt är en arena för kontakter mellan grupper av olika bakgrund eller om det främst är en arena för grupper som liknar varandra är dock mer begränsad (Achbari, Gesthuizen & Holm 2018).

Enligt klassiska teorier från socialpsykologin (Allport 1979) bidrar kontakter mellan olika grupper till reducerade fördomar och ökad tolerans mellan olika grupper om de sker under optimala förutsättningar. Sammanställningar av flera olika studier har pekat på att de kontakter som sker inom ramen för föreningslivet skulle kunna erbjuda goda förutsättningar för att reducera negativa attityder mellan grupper (Pettigrew & Tropp 2006). Metastudien av kontaktteorin pekade på att de mätbara effekterna av kontakter mellan grupper, för tillit och tolerans, är störst om de sker på fritiden eller under kontrollerade former i laboratorieexperiment (Pettigrew & Tropp 2006, s. 756).

En omfattande kritik rör om engagemang inom civilsamhället är

produkten av självselektion, det vill säga att redan tillitsfulla och toleranta personer söker sig till civilsamhället (se t.ex. Wollebæk & Selle 2002; van Ingen & van der Meer 2015). Studierna som argumenterar för att det sker någon form av påverkan på individernas sociala tillit och tolerans vid engagemang i civilsamhällets organisationer utgår från någon typ av socialiseringsmekanismer, det vill säga att deltagande i civilsamhällets organisationer över tid inverkar på deltagarnas värderingar och attityder (Hooghe 2003). Socialiseringen antas ske genom samtal och socialt samspel med andra inom ramen för organisationslivet (Hooghe 2003).

Andra studier pekar på att kontakter mellan olika grupper inte med nödvändighet behöver generera vare sig ökad tolerans eller tillit mellan grupper, utan pekar på att kontakter även kan bidra till negativa reaktioner (Craig, Rucker & Richeson 2018). Negativa reaktioner är delvis beroende av om grupperna uppfattar andra grupper som ett hot mot den egna gruppens ställning eller inte (Craig, Rucker & Richeson 2018). Slutsatser från tidigare studier har lyft fram att det särskilt är kontakter som sker under de så kallade formativa åren, det vill säga främst bland unga, som är av betydelse för att förändringar i attityder och värderingar som tillit och tolerans mellan grupper med olika bakgrund (Dinesen 2011; Stolle & Harell 2013). Ökade kontakter mellan grupper med olika bakgrund har i vissa studier tvärtom haft en negativ inverkan på tillit till andra grupper om kontakterna skedde

högre upp i åldrarna (Stolle & Harell 2013). Forskarna har förklarat detta med att kontakter som inträffar efter att värderingssystemen hos individer har blivit stabila kan bidra till att öka snarare än minska fördomar mot andra (Stolle & Harell 2013). Resultat från Sverige (Loxbo 2018) har dock pekat på att förändringarna i graden av tillit som följd av kontakter mellan skolungdomar skiljer sig åt mellan svenskfödda och utrikes födda elever. Utrikes föddas grad av tillit till andra tenderar att vara högre efter kontakter med svenskfödda medan förhållandet var det motsatta för svenskfödda elever (Loxbo 2018).

Studier som undersökt huruvida kontakter mellan olika grupper inom ramen för civilsamhällets organisationer bidrar till att stärka det så kallade överbyggande (mellan olika grupper) eller sammanbindande (inom gruppen) sociala kapitalet är relativt begränsade (se t.ex. Dahl & Abdelzadeh 2017; Lundberg & Abdelzadeh 2017; Achbari, 2015; Achbari, 2016; Achbari, Gesthuizen & Holm, 2018; Rapp & Freitag, 2015). Dessa studier har överlag visat på blandade resultat. Vissa studier har pekat på att de som deltar i organisationer med en hög grad av mångfald bland medlemmarna endast under vissa förutsättningar har en något högre grad av tillit till människor i allmänhet (Achbari, Gesthuizen & Holm 2018). Longitudinella studier av unga i Sverige har visat att engagemang

inom föreningslivet bidrar till att tolerans mellan grupper ökar medan betydelsen av engagemang för tillit till människor i allmänhet är mindre (Dahl & Abdelzadeh 2017; Lundberg & Abdelzadeh 2017). Detta pekar på behovet av ytterligare studier.

Material

Studien bygger på data från *Tillitsbarometern*, en surveyundersökning med fokus på olika former av tillit. Undersökningen genomfördes under våren och sommaren 2017 och riktade sig till ett slumpmässigt urval av 400-1000 (beroende på samhällsstorlek) invånare i 36 olika kommuner i Sverige. Individerna som deltar i undersökningen går därigenom att knytas till specifika kommuner i Sverige¹. Urvalet av individer drogs från befolkningsregistret och undersökningens fältarbete genomfördes av Statistiska Centralbyrån (SCB)². Urvalet av kommuner är utformat för att säkerställa tillräcklig variation i omgivningsfaktorer. En matris skapades som innehöll alla Sveriges kommuner och som representerade olika kombinationer för variablerna: andel utrikes födda (procentandel av befolkningen född utanför ett nordiskt land), socioekonomisk utsatthet (arbetslöshet och andel invånare som får försörjningsstöd), det genomsnittliga deltagande i gudstjänster i befolkningen och brottsfrekvens. Matrisen kom att innehålla 16 undergrupper av

¹ Datainsamlingen finansierades fullt ut av Länsförsäkringars forskningsfond, Malmö universitet och samt bidrag från Piteå kommun. Malmö universitet bekostade kostnaderna för ett utökad urval i Malmö och Piteå kommun bekostade datainsamlingen som genomfördes i Piteå.

² En första omgång av *Tillitsbarometern* genomfördes i 33 av de 36 kommunerna 2009 och resultat från den tidigare omgången har publicerats bl.a. i Trägårdh m.fl. 2013.

kommuner. SCB slumpade ut två kommuner från varje undergrupp och till 2017 års undersökning har Göteborg och Stockholm samt Piteå lagts till. Totalt besvarades enkäten av 10213 individer vilket innebar en genomsnittlig svarsfrekvens på knappt 40%. Samtliga deltagare informerades om studiens syfte, att deltagandet i enkäten var frivilligt samt att de kunde begära utträde ur undersökningen via SCB som även hanterade samtliga personuppgifter i undersökningen.

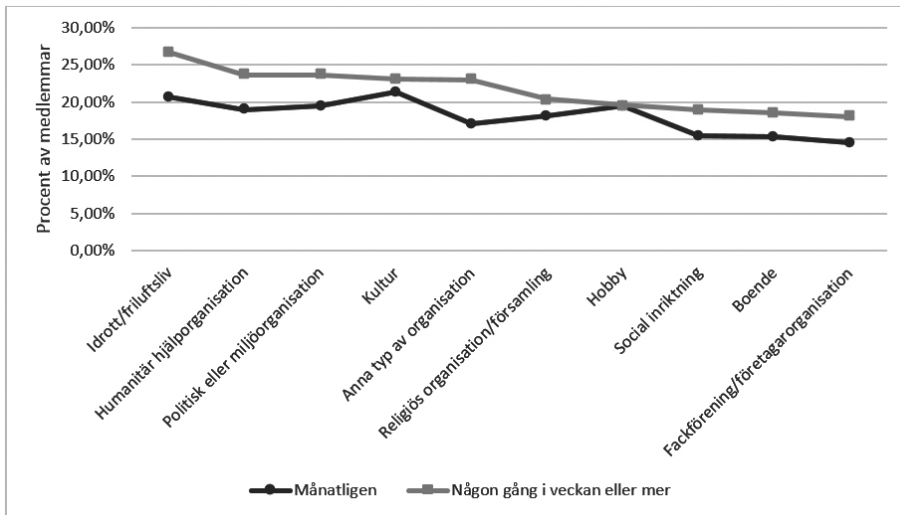
Vi har undersökt tillit till grupper som är annorlunda än själv, det vill säga tillit till människor med annan nationalitet och tillit till människor med annan religion än de svarande själva med en fyrgradig skala. Tolerans mäts här som ett slags situationsspecifik tolerans (Kirchner, Freitag & Rapp 2011). I denna undersökning har vi använt frågor som rör om man inte vill ha specifika grupper som grannar och

här används invandrare och personer med annan religion.

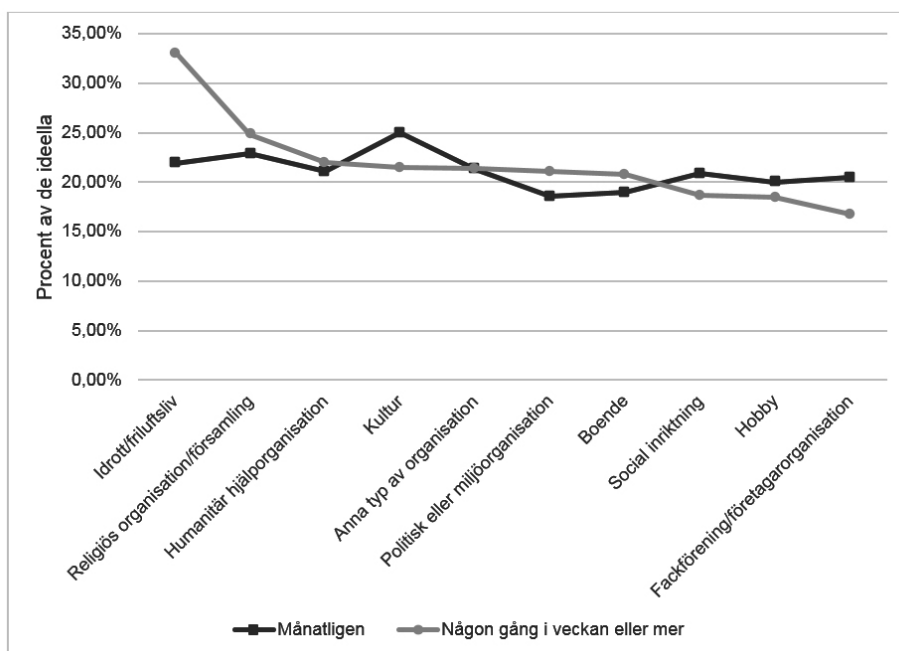
Analys

Det går således att utifrån existerande teoribildningar att betrakta deltagande i civilsamhället som både en kollektiv och en individuell resurs. En viktig fråga är i vilken utsträckning kontakter förekommer mellan personer med bakgrund i olika länder inom ramen för föreningslivet. Det är rimligt att anta att kontakterna bör ske med någon typ av regelbundenhet för att de ska ha någon avgörande inverkan på attityder till andra. Därför redovisas hur ofta de som är engagerade i föreningar antingen som medlemmar eller som gör ideella insatser för någon typ av förening har kontakter med personer med bakgrund i något annat land än de själva i föreningslivet.

I figur 1 redovisas huruvida de som uppger att de är medlemmar i

Figur 1. Medlemskap i typ av förening och kontakter med någon med bakgrund i annat land än de själva i föreningslivet. Källa: Tillitsbarometern 2017, vikter för skattning av ett nationellt representativt urval har använts.

Figur 2. Ideellt arbete i typ av organisation och kontakter med personer med bakgrund i annat land än de själva i föreningslivet. Källa: Tillitsbarometern 2017, vikter för skattning av ett nationellt representativt urval har använts.

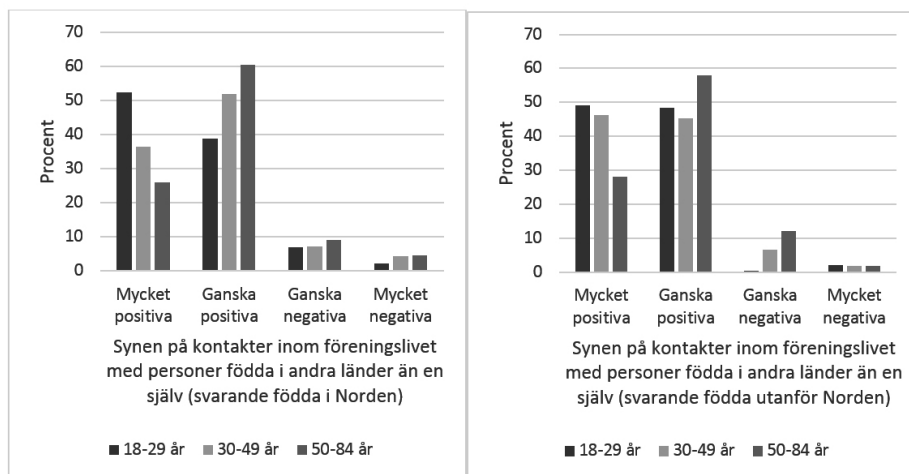
någon organisation har kontakter med någon med bakgrund i ett annat land än de själva har inom ramen för föreningslivet. Data visar att en något större andel av dem som är medlemmar i idrotts-/friluftsföreningar än övriga typer av organisationer uppger att de har regelbundna kontakter (åtminstone varje vecka) i föreningslivet med någon med bakgrund i ett annat land än de själva.

Eftersom medlemskap inte alltid är ett mått på personers grad av faktiska aktivitet i föreningslivet³ har även

frågor om att göra ideella insatser för en förening/organisation ställts. Med ideella insatser menas att göra någon typ av insats med koppling till en organisation utan ersättning eller mot någon typ av symbolisk ersättning. Omfattningen på insatsen kan röra allt från att sporadiskt hjälpa till vid enstaka tillfällen till återkommande och mer krävande insatser exempelvis som aktivitetsledare.

Ur figur 2 går att utläsa att i de allra flesta organisationstyperna är det en mindre del av de ideellt aktiva som uppger att de har kontakter

³ De nordiska ländernas ideella föreningar har historiskt sett ofta byggt på att det finns en mer eller mindre stor skara passiva medlemmar som främst bidrar genom att betala en medlemsavgift (Tranvik & Selle 2005). Andelen passiva kontra aktiva medlemmar varierar från organisation till organisation och ofta används fackföreningar som exempel på organisationer med många medlemmar men en lägre grad av aktivitet hos medlemmarna. Detta kan ställas i kontrast till exempelvis idrottsföreningar där även icke-medlemmar (vanligen föräldrar till barn som är medlemmar) bidrar med ideella insatser till föreningarna (von Essen & Wallman Lundåsen 2016).

Figur 3. Synen på kontakter med personer födda i andra länder än en själv uppdelat på födda i Norden och utanför Norden. Källa: Tillitsbarometern 2017, vikter för skattning av ett nationellt representativt urval har använts.

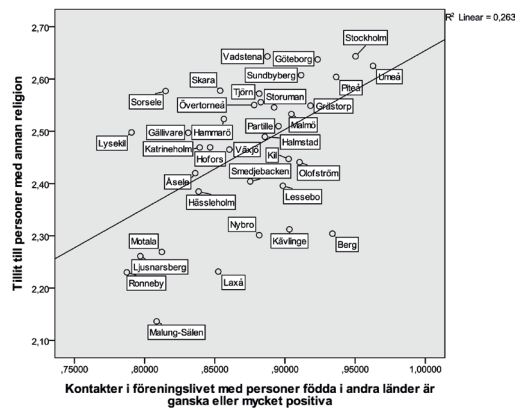
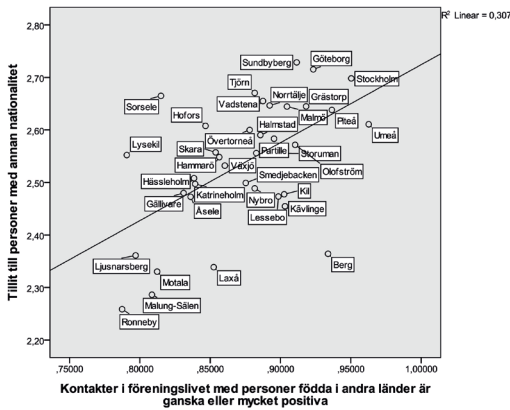
i föreningslivet åtminstone varje vecka med personer med bakgrund i ett annat land än de själva har. Även bland de ideellt aktiva har idrotts-/friluftorganisationer en högre andel som uppger att de har kontakter åtminstone varje vecka med någon med bakgrund i ett annat land än de själva inom ramen för föreningslivet. I jämförelse med skola och arbete har dock föreningslivet en mer begränsad betydelse som arena för kontakter mellan olika grupper.

Ytterligare en fråga är om de svarande uppfattar dessa kontakter inom föreningslivet som positiva eller negativa. Tidigare studier har visat att yngre tenderar att uppfatta kontakter med personer med annorlunda bakgrund som mer positiva än vad äldre personer gör (Stolle & Harrell 2013). Figur 3 visar att så delvis är fallet även i denna undersökning och att den yngsta gruppen (18-29 år) tenderar att oftare uppfatta kontakterna som mycket positiva än

Tabell 1 Korrelation mellan tillit och tolerans till olika grupper och kontakter i föreningslivet, uppdelat på födda i och utanför Norden.

	Uppfattar kontakter i föreningslivet som negativa eller positiva (född i Norden)	Uppfattar kontakter i föreningslivet som negativa eller positiva (född utanför Norden)
Tillit till människor med annan nationalitet	0,529***	0,315***
Tillit till människor med annan religion	0,518***	0,257***
Vill ej ha invandrare som granne	-0,482***	-0,140***
Vill ej ha någon med annan religion som granne	-0,450***	-0,243***

Förklaring: ***p<0,000. Källa: Tillitsbarometern 2017.

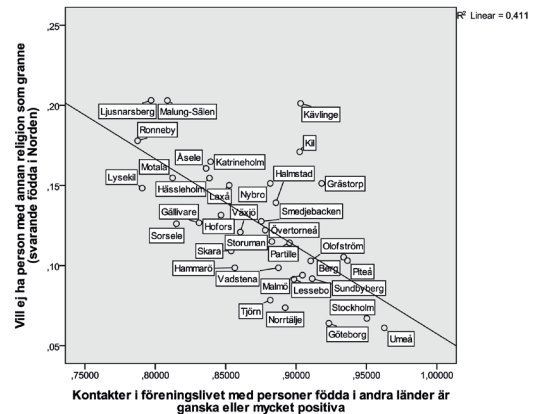
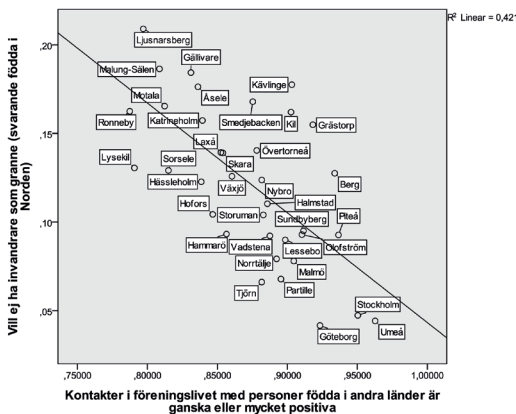
Figur 4.1, 4.2. Synen på kontakter inom föreningslivet och tillit till personer med annan nationalitet och annan religion. Källa: Tillitsbarometern 2017. Kommungenomsnitt. Vikter för skattning av kommunrepresentativa ural har använts.

vad de äldre åldersgrupperna gör.

Figur 3 visar att tendensen att uppfatta kontakter som mer positiva i de yngre åldersgrupperna finns både bland dem födda i Norden och födda utanför Norden. Skillnaderna mellan åldersgrupperna är statistiskt signifikanta (Pearsons Chi2-test, $p < 0.000$). Bland dem födda utanför Norden är andelen i den yngsta åldersgruppen som uppfattar kontakterna som ganska eller mycket negativa i det närmaste försumbar. Synen på om kontak-

terna inom ramen för föreningslivet är positiva eller negativa samvarierar också, fullt logiskt, med tillit och tolerans till andra grupper.

Som tabell 1 visar är korrelationerna mellan synen på kontakterna med personer med bakgrund i andra länder än en själv i föreningslivet och tillit och tolerans till andra grupper starkare för dem som är födda inom Norden. Skillnaderna kan delvis bero på att gruppen födda utanför Norden är betydligt mindre (strax under

Figur 5.1, 5.2. Synen på kontakter inom föreningslivet och tolerans gentemot andra grupper (för födda i Norden), kommungenomsnitt. Källa: Tillitsbarometern 2017. Kommungenomsnitt. Vikter för skattning av kommunrepresentativa ural har använts.

1000 individer) och att osäkerheten i skattningsarna är större och även på andra bakomliggande skillnader mellan grupperna. Resultaten är dock i linje med tidigare studier som visat på att det kan finnas skillnader i hur majoritets- respektive minoritetsgrupper uppfattar kontakter och att framförallt tilliten till andra grupper ökar hos majoritetsbefolkningen med kontakter (Dinesen 2011).

I och med att *Tillitsbarometern* genomfördes i 36 olika kommuner går det även att redovisa samband på kommunnivå. I samhällen där fler uppfattar att kontakterna inom ramen för föreningslivet är mestadels positiva är andelen som uppfattar att kontakterna är positiva och andelen som litar på personer med annan nationalitet och annan religion i genomsnitt högre.

Det samma gäller även för intolerans mätt som andelen som inte vill ha invandrare och personer med annan religion som granne. Sammanfattningsvis kännetecknas kommuner där en större andel har positiva erfarenheter av kontakter inom föreningslivet med grupper med annan bakgrund av att en lägre andel av befolkningen har en negativ syn på att ha invandrare eller personer med en annan religion som granne. Sambanden håller även om vi kontrollerar för andelen utrikes födda och utbildningsnivån i befolkningen⁴.

Slutsatser

Både engagemang i civilsamhället och social tillit har i tidigare studier visat vara betydelsefulla faktorer för

självskattad hälsa (se t.ex. Lindström 2018; Lundåsen 2005). Analyserna ovan visar, i linje med tidigare studier, att föreningslivet i viss utsträckning är en arena för kontakter mellan personer som har bakgrund i olika länder. Resultaten pekar samtidigt på svårigheterna med att lyfta fram civilsamhällets organisationer främjare av tillit och tolerans mellan grupper eftersom förekomsten av kontakter mellan grupper varierar mellan organisationer och kommuner.

Även om det är viktigt att understryka att denna typ av studier med tvärsnittsdata inte kan belägga kausala samband pekar resultaten på, likt tidigare studier, att sambanden mellan kontakter och tillit och tolerans är beroende av om kontakterna på det stora hela uppfattas som positiva eller negativa (Craig, Holm & Richeson 2018). Även om det stora flertalet av de svarande uppfattar kontakter med grupper med bakgrund i andra länder än de själva har som positiva innebär det också att kontakter i sig inte per automatik bidrar till ökad tillit och tolerans mellan grupper. Kontakter kan också bidra till aversion. Resultaten bekräftar tidigare studier (Dinesen 2011; Stolle & Harell 2013) som understryker betydelsen av att kontakter mellan grupper sker under de formativa åren eftersom yngre grupper i genomsnitt uppfattar kontakter med andra grupper som mer positiva än vad äldre gör. Detta oavsett om respondenterna själva har bakgrund i Norden eller inte.

⁴ Flernivåanalys visar på att skillnaderna till allra största delen kan förklaras med sammansättningseffekter (dvs. att individegenskaperna skiljer sig mellan kommunerna, t.ex. utbildningsnivå och ålderssammansättning), analysen inte visad av utrymmeskäl.

De generella sambanden mellan kontakter och högre tillit och tolerans till grupper med annan bakgrund var också starkare för gruppen födda i Norden än för dem födda utanför Norden likt tidigare studier också visat (Dinesen 2011).

Referenser

- Achbari, W. (2015). Back to the future: Revisiting the contact hypothesis at Turkish and mixed non-profit organizations in Amsterdam. *Ethnic and Racial Studies*, 38, 158-175.
- Achbari, W. (2016). The paradox of diversity: Why does interethnic contact in voluntary organizations not lead to generalized trust?. (IMISCOE Research Series). Dordrecht, Springer International.
- Achbari, W., Gesthuizen, M., & Holm, J. (2018). Ethnic Diversity and Generalized Trust: Testing the Contact Hypothesis in Dutch Voluntary Organizations. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 0899764018764328.
- Allport, G. W. (1979/1954). *The nature of prejudice*. Cambridge: Addison-Wesley.
- Craig, M. A., Rucker, J. M., & Richeson, J. A. (2018). The pitfalls and promise of increasing racial diversity: Threat, contact, and race relations in the 21st century. *Current Directions in Psychological Science*, 27(3), 188-193.
- Dahl, V., & Abdelzadeh, A. (2017). Self-Selection or Socialization? The Longitudinal Relation Between Civic Engagement and Political Orientations Among Adolescents. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 46(6), 1250-1269.
- Dinesen, P. T. (2011). Me and Jasmina down by the schoolyard: An analysis of the impact of ethnic diversity in school on the trust of schoolchildren. *Social science research*, 40(2), 572-585.
- von Essen, J. & Wallman Lundäsén, S. (2016). *Ideellt arbete inom idrottsrörelsen*. Stockholm: Riksidrottsförbundet (Riksidrottsförbundets FoU-rapporter 2016:3).
- Granovetter, M. S. (1977). The strength of weak ties. In *Social networks* (pp. 347-367).
- Hooghe, M. (2003). Participation in voluntary associations and value indicators: The effect of current and previous participation experiences. *Nonprofit and voluntary sector quarterly*, 32(1), 47-69.
- Johansson, R., Danielsson, E., Eriksson, K., Kvarnlöf, L., & Karlsson, R. (2018). At the boundaries of a disaster response: Dynamics of volunteer inclusion. *Journal of Contingencies and Crisis Management*.
- Karlsson, M. O. E., & Wallin, V. B. (2017). Vård på centralen: Om vita rockar i det civila samhället. *Socialmedicinsk tidskrift*, 94(5), 565-571.
- Kawachi, I., Kennedy, B. P., Lochner, K., & Prothrow-Stith, D. (1997). Social capital, income inequality, and mortality. *American journal of public health*, 87(9), 1491-1498.
- Kirchner, A., Freitag, M., & Rapp, C. (2011). Crafting tolerance: the role of political institutions in a comparative perspective. *European Political Science Review*, 3(2), 201-227.
- Knack, S., & Keefer, P. (1997). Does social capital have an economic payoff? A cross-country investigation. *The Quarterly journal of economics*, 112(4), 1251-1288.
- Lindström, M. (2018). Socioekonomisk stress tidigt i livet och tillit till andra senare i livscykel. *Socialmedicinsk tidskrift*, (3), 276-287.
- Loxbo, K. (2018). Ethnic diversity, out-group contacts and social trust in a high-trust society. *Acta Sociologica*, 61(2), 182-201.
- Lundberg, E., & Abdelzadeh, A. (2017). Utvecklingen av tolerans bland unga. I Lundberg, E (red) *Toleransens mekanismer*. Stockholm: Forum för levande historia.
- Lundäsén, S. (2005). *Frivilliga insatser och hälsa*. Stockholm: Statens folkhälsoinstitut (Statens folkhälsoinstitut 2005:47).
- Newton, K. (2007). The new liberal dilemma: Social trust in mixed societies. In *European Consortium for Political Research Joint Session of Workshops*.

tema

- Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of personality and social psychology*, 90(5), 751.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- Qvisth, H.P., Folkestad, B., Fridberg, T. & Wallman Lundåsen, S. (kommande). Trends in Volunteering i Scandinavia. I (red) Henriksen, L.S., Strömsnes, K. & Sveberg, L. *Civic Engagement in Scandinavia*. Springer.
- Rapp, C., & Freitag, M. (2015). Teaching tolerance? Associational diversity and tolerance formation. *Political Studies*, 63(5), 1031-1051.
- Rostila, M. (2008). *Healthy bridges: Studies of social capital, welfare, and health* (Doctoral dissertation, Sociologiska institutionen).
- Rothstein, B., & Uslaner, E. M. (2005). All for all: Equality, corruption, and social trust. *World politics*, 58(1), 41-72.
- Stolle, D., & Harell, A. (2013). Social capital and ethno-racial diversity: Learning to trust in an immigrant society. *Political Studies*, 61(1), 42-66.
- Tranvik, T., & Selle, P. (2005). State and citizens in Norway: Organisational society and state-municipal relations. *Western European Politics*, 28(4), 852-871.
- Trägårdh, L., Wallman Lundåsen, S., Wollebæk, D. & Svedberg, L. (2013). *Den svala svenska tilliten: Förutsättningar och utmaningar*. Stockholm: SNS Förlag.
- Van Ingen, E., & Van der Meer, T. (2016). Schools or pools of democracy? A longitudinal test of the relation between civic participation and political socialization. *Political Behavior*, 38(1), 83-103.
- Wollebaek, D., & Selle, P. (2002). Does participation in voluntary associations contribute to social capital? The impact of intensity, scope, and type. *Nonprofit and voluntary sector quarterly*, 31(1), 32-61.